Este globalizarea ideologizabilă? Sarmalele cu mămăliguță și globalizarea

Liviu Zăpârțan

Prof., Ph.D., Faculty of Law, Babes-Bolyai University, Cluj, Romania.

The conference aims at explaining the term "globalization" from various perspectives. It is a problematic concept due to the fact that it allows a powerful spreading of information, economic values, services, yet it is easier to be analyzed from the ideological point of view. This may be seen at the political movements today because of its particular influence it has on these.

Pentru a mă situa în buna tradiţie a şcolii filosofice clujene, unde astfel de asocieri de idei năstruşnice sunt rare şi pentru, cum spune Cicero, "captatio benevolentiae", o să vă spun cum s-a întâmplat de am ajuns la această asociere de idei: eram la Timişoara, la Sesiunea Naţională a Şcolilor de Ştiinţe Politice, împărţiţi în mai multe secţiuni de lucru şi am avut o intervenţie acolo despre problematica aceasta a globalizării

KEY WORDS:

globalization, ideology, political movements, international relations

pe care am intitulat-o atunci "Sarmalele cu mămăliguţă şi globalizarea"; ideea i-a plăcut colegului Sandu Frunză şi mi-a spus că dacă aş putea-o relua un pic mai serios la Cluj, să-i schimb şi titlul, pentru că lucrările sesiunii se vor întâmpla în sala Blaga şi atunci mi-am spus :"Bine, înapoi la Blaga". Nu ştiu dacă am să reuşesc să vă conving că "înapoi la Blaga" este o întreprindere extrem de grea în clipa de faţă; aşa am păstrat şi titlul insolit şi cel serios, academic.

Pentru a discuta, haideţi să ne precizăm termenii; de ce termenul de globalizare şi în raport cu ce alţi termeni ar putea fi el pus în relaţie pentru a putea fi precizat în conţinuturile sale mai bine. Unii spun că termenul de globalizare este al englezilor şi că mult mai expresiv este cel de internaţionalizare pentru spiritul european - internaţionalizarea şi toate relaţiile care transcend frontierele naţionale, trec dincolo indiferent ce formă ar îmbrăca, ar fi mai bine de nominat prin termenul de internaţionalizare. Alţii spun că ar fi mai expresiv termenul de mondializare pentru că este mai aproape de spiritul latinităţii, pentru că se referă la întreaga lume şi se face trimitere la vorba lui Paul Valery, care spunea că după primul război mondial, o dată cu venirea în arena internaţională a Statelor Unite, "le monde se mondialise"("lumea se mondializează"), în sensul că se multiplică relaţiile bazate pe nişte principii fundamentale şi de aici ideea că mondializarea este chiar acest proces de răspândire a unui set de idei mai mult sau mai puţin legate de activitatea economică, de producţie a bunurilor materiale. Exegeţii problematicii globalizării fac distincţia între aceşti trei termeni, reţinându-se pentru internaţionalizare ideea că ea este tot ce trece peste graniţele naţionale, participă la acest proces faţă de care mondializarea înseamnă răspândirea la scară planetară a unor procese, tendinţe, fluxuri, păstrând termenul de globalizare pentru a desemna şi aceste fluxuri, aceste mişcări de capitaluri, de idei, de bunuri, de oameni, dar şi consecinţele acestora - şi probabil dată fiind această încărcătură de conţinut, termenul de globalizare să fie cel mai frecvent uzitat pentru a desemna aceste procese.

Se pune mai întâi următoarea întrebare: la ce se referă această globalizare şi unde să-i căutăm sursele, ca proces real, pentru a vedea apoi dacă este interpretabil din perspectivă ideologică; să răspundem la titlul acestei întâlniri. Sunt în primul rând procesele economice care în forma actuală îşi au extensia în ultimul pătrar de veac XX. După cei treizeci de ani glorioşi ai dezvoltării societăţii occidentale, ca societate de consum, s-a pus în evidenţă nevoia extinderii schimburilor economice, s-a pus problema susţinerii creşterii economice prin extensie la o scară cât mai mare a pieţelor în primul rând, a pieţelor de mărfuri şi a celor bancare şi financiare. Într-adevăr, au

apărut companiile transnaţionale, s-au dezvoltat; ele apăruseră, mai demult cunosc o extensie deosebită acum, ceea ce face ca de pildă din 150 de actori economici semnificativi ai lumii de astăzi, jumătate să fie aceste companii transnaţionale. Unele dintre ele (se ştie asta, deja este element de propagandă des frecventat) realizează o cifră de afaceri care echivalează cu produsul intern brut al unui mare număr de ţări dezvoltate. Ceea ce înseamnă că sunt agenţi economici ai scenei internaţionale de o deosebită greutate şi într-adevăr, deseori suntem martori la scene diplomatice în care preşedinţi de astfel de companii sunt primiţi cu onorurile şefilor de stat (este suficient să ne gândim la Bill Gates). Răspândirea activităţilor acestor companii atrage după sine fluxurile financiare, bancare, ceea ce face ca astăzi, de pildă, în clipa când se închide Bursa de la Frankfurt, să fie în plină funcţiune cea de la New York şi să se închidă sau deschidă cea de la Tokyo. Globul este prins în această sferă de relaţii economice şi astăzi greu cineva mai poate face avere în stilul lui Soros, să speculeze la bursă disfuncţionalităţile în aceste relaţii; de asta el este considerat de pildă în Asia inamicul public nr.1, fiindcă speculaţiile sale bursiere care l-au făcut câştigător a un miliard de lire sterline în câteva zile, a dus la prăbuşirea unor întregi pieţe financiare din Asia. Astăzi procesul acesta este greu de imaginat, pentru că aceste schimburi economice şi financiare au o tendinţă foarte clară, au tendinţa de a fi reglementate. Aici este marea problemă: cum să se reglementeze la scară globală, la scară planetară aceste schimburi. Oamenii politici au intuit acest proces şi încă în anii ’60, preşedintele Statelor Unite, Kennedy a lansat cunoscuta rundă Kennedy de negocieri care a dus la constituirea primei organizaţii care a încercat o reglementare a schimburilor. Ce fel de reglementare - pentru că fiecare ţară, în virtutea suveranităţii şi independenţei sale, îşi reglementează prezenţa în schimburile internaţionale şi este chiar un atribut de bază al suveranităţii statelor (cantitatea de monedă, controlul acestei monede, participarea cu rata de schimb pe care o hotărăşte banca în numele interesului naţional). Această reglementare nu putea fi decât o liberalizare a schimburilor, liberalizare care să dea voie circulaţiei de mărfuri şi de bani. Şi aici se pune următoarea întrebare: e bine sau nu e bine că se întâmplă lucrurile aşa? Răspunsul e pozitiv: e bine, globalizarea aduce prosperitate. Schimburile economice de pildă la scară planetară din ’90 în ’99 s-au triplat. Înseamnă că oamenii, în număr din ce în ce mai mare, au acces la o cantitate din ce în ce mai mare de bunuri. Iar dacă procesul se întâmplă la scară planetară, atunci este clar că prin globalizare se ridică zone rămase în urmă, sunt puse în valoare zăcămintele lor, resursele de materii prime, energie şi, de ce nu, resursele

umane. Apare chiar un proces foarte interesant: datorită punerii în lucru a preţului forţei de muncă, apare procesul de delocalizare pe care îl cunosc ţările dezvoltate din punct de vedere economic. Reţeaua fiind globală, aceste mari întreprinderi economice, companii transnaţionale, îşi plasează capacităţile de producţie oriunde, unde este randamentul mai mare, iar acesta este mai mare unde este preţul forţei de muncă mai mic, pentru că factorul tehnologic se instalează oriunde găseşte condiţii favorabile de valorificare. Asta este o lege a capitalismului şi mi se pare firesc să se întâmple aşa, numai că în felul acesta devin interesante zone cu diverse zăcăminte, resurse de materii prime, încât problema iese din sfera economică şi intră în cea a militarului şi politicului, respectiv cea diplomatică, ceea ce înseamnă geopolitică, geostrategie şi de la Lutwak încoace geoeconomie şi în ultimul timp, mai ales de la 11 septembrie, geocultură. În termenii aceştia, potrivit lecturii lui Immanuel Wallerstein, orice zonă a globului este potenţial o zonă de creaţie, poate deveni o zonă de creaţie. Sigur, spune el, până acum modernitatea a adus acest nucleu dur al Europei Occidentale ca zonă de creaţie şi care plasează restul lumii la periferie, dar nimic nu împiedică să gândim acest proces de emergenţă a procesului de creaţie în alt punct al globului. Uşor de zis şi teza lui Walerstein în substanţa ei e pozitivă, nimic nu ne împiedică să spunem că secolul XXII-XXIII va fi al Asiei, al Australiei, al Africii, al Americii de Sud. Numai că în termenii realismului, inclusiv ai realismului în tratarea relaţiilor internaţionale lucrurile nu stau aşa şi într-o perspectivă care priveşte cel puţin generaţiile noastre nu cred că se vor schimba. Nu se vor schimba pentru că globalizarea şi mondializarea au loc în condiţiile în care scena internaţională este o scenă a raporturilor de forţă. Statele nu intră în relaţiile internaţionale cu potenţiale egale. Potenţialele lor sunt extrem de diferite, suntem extrem de diferiţi de exemplu sub unghiul demografic; una este o populaţie ca a Luxemburg-ului de 450.000 de locuitori, într-un fel se poate autogestiona această populaţie şi altele sunt problemele Chinei, cu azi-mâine un miliard şi jumătate de oameni. Eu spun mereu ce înseamnă să schimbi la uniforma chinezească moda cu numai un nasture; înseamnă din start un miliard şi jumătate de nasturi, nemaivorbind de alte necesităţi pe care le are o astfel de populaţie. Suntem apoi foarte diferiţi ca plasare geografică, respectiv suprafaţă, ca poziţie geografică, climatică, nu lipsită de semnificaţie pentru factorul militar de pildă, pentru că elementul meteo îşi pune amprenta asupra strategiilor politice militare. Suntem foarte diferiţi sub unghiul a ceea ce ne identifică în calitatea noastră de fiinţe sociale. Problemele omenirii sunt aceleaşi dintotdeauna şi vor fi întotdeauna

aceleaşi - hrană, locuinţă, îmbrăcăminte, acces la cultură, la darurile ştiinţei, la viaţă spirituală. Diferenţierile însă provin din felul în care răspundem în calitatea noastră de comunităţi de identificare la aceste mari probleme. Unii răspund performant, alţii nu, alţii rămân în urmă. Or acest proces de identificare colectivă se substanţializează în primul rând în limbă, în aşezarea pe un teritoriu, într-o anumită structurare a conduitelor noastre; se exprimă însă mai ales de la modern încoace în formula statului. Procesele acestea de mod în care răspundem la marile probleme ale omului dintotdeauna introduc componenta ideologică, parti pris-ul, modul nostru de a vedea lumea şi de a răspunde la sfidările acestei lumi. Până la moderni din punct de vedere politic - şi acesta este punctul de vedere pe care îl pun la baza intervenţiei mele, în alte domenii îmi declin competenţele - epoca modernă este cea care, prin Păcile Westfalice de la 1848 a introdus această relaţie între trecutul şi prezentul unei comunităţi, pentru că atunci suveranii Europei s-au recunoscut egali în capacitatea lor de reprezentare a populaţiei lor pe care o conduceau şi care, în consecinţă, a trecut de la stadiul de populus, la cel de natio, de naţiune. S-a substanţializat istoria, s-a stabilit că această comunitate de identificare se leagă prin origine, limbă, adică prin elementul naţional şi acest element naţional este substanţializat de suveran, adică de puterea politică. De aici, o serie întreagă de consecinţe pentru structurarea nu numai a mentalităţilor, ci şi a modului de a realiza viaţa practică în spaţiul european. Nu fac apel aici la o literatură destul de bogată care evidenţiază centralitatea pe fiinţa umană, Immanuel Todd spune că această invenţie a Europei trece prin descoperirea individului care încă din Biblie este singur şi acesta ne îndeamnă să ne aducem aminte de invocaţia lui Iisus:"Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit?" şi spune el iată, încă de la rădăcina creştină a spiritului european, omul este fiinţa singulară, care trebuie să-şi aleagă drumul pe care merge şi pe care cred, din câte ştiu, Sf. Ioan Gură de Aur să fi dat expresia cea mai plină de substanţă, această idee a libertăţii fiinţei umane care îşi alege drumul. Dar spune Immanuel Todd, în acelaşi timp, acest individualism este corijat de ideea de iubire, de solidarizare cu semenul şi pe aceasta se construieşte şi o morală a solidarităţii şi responsabilităţii. Ce face spiritul modern cu această rădăcină? Îl consolidează în sfera economică, fiindcă preia de la antici, de la romani, ideea că un lucru are un singur stăpân şi atunci consolidează structurile spirituale această idee că individul este stăpânul întâi al propriului său corp, al propriului său destin şi apoi este stăpânul a ceea ce reuşeşte să producă, să agonisească. Este o etică nouă, spune în acest sens Max Weber, este o etică a spiritului angajat,

a dinamismului, a dorinţei de afirmare a individului în societate. Cred, în filiaţie de idei cu Pierre Menant că substanţa spiritului modern o dă Jean-Jacques Rousseau. Ideea aceasta a contractului social, idee care exprimă faptul că această fiinţă individuală îşi cedează o parte a atributelor sale prin contractul pe care îl face cu semenii, către corpul social şi acest corp social, impersonal, devine el suveranul şi în virtutea acestui fapt capătă o autonomie. Acest Leviathan, care se declară reprezentantul voinţei colectivităţii, identităţii naţionale în ultimă instanţă, în virtutea acestei idei de reprezentativitate hotărăşte asupra destinului oamenilor din societate. Şi demonstraţia lui Menant mi se pare cu totul remarcabilă, pentru că Rousseau deschide de o parte posibilitatea construirii sistemului politic liberal modern care vine până în zilele noastre şi care înseamnă individul deţinător al unor drepturi şi libertăţi cetăţeneşti care se mişcă în societate, îşi câştigă viaţa, îşi poate alege conducătorii şi care poate merge până la anarhism (sunt anarhişti care se revendică din Jean-Jacques Rousseau) şi de cealaltă parte formula încrederii în societate, formula acordului pe care acest individ o dă statului şi structurilor sale de reprezentare şi care pot duce la totalitarisme în ultimă şi consecventă analiză, pentru că totalitarismul este această idee că prevalează interesul colectiv şi cei ce îl personalizează, îl exprimă fac foarte bine ceea ce fac. Rădăcina aceasta a politicii moderne vine până în zilele noastre şi creează problemele pe care le creează, pentru că pe de o parte globalizarea înseamnă exacerbarea liberalismului, pentru că înseamnă libertate de iniţiativă, înseamnă a nu îngrădi schimburile în nici un fel, dar în acelaşi timp înseamnă aceeaşi constatare că aceste schimburi multiplicate la scară planetară şi angajând actori din ce în ce mai diverşi impun o reglementare. Două tendinţe contradictorii şi de aici posibilitatea reală de a interpreta globalizarea şi mondializarea din perspectivă ideologică. Ar fi simplu ca această construcţie ideologică să respingă sau să susţină această globalizare sau mondializare. În fapt lucrurile sunt mai complexe şi asupra acestei complexităţi a stării politicii în lumea de astăzi aş vrea să vă reţin în continuare atenţia.

Procesul acesta de difuzie a informaţiei, a valorilor economice, bunuri, servicii, de răspândire a cunoştinţelor ştiinţifice nu face altceva decât să ducă peste tot în lume modelul european de gândire şi de raportare practică la natură a omului şi societăţilor. Poate aici este primul ingredient ideologic al proceselor de globalizare şi mondializare pe care îl resimt diversele mişcări politice ale zilelor noastre. Dincolo de absurdul situaţiei, nu este paradox mai teribil decât să-i vezi pe aceşti talibani, în ţinută tradiţională, respectând tot ritualul

tradiţional, lucrând cu laptop-ul cu dezinvoltură. Şi când mai vezi şi biografiile lor şi constaţi că sunt absolvenţi de Oxford sau de Cambridge sau de alte universităţi americane sau europene, nu poţi să nu îţi pui această întrebare: de unde această fractură teribilă, acest apel la valorile tradiţionale pentru a contesta alte valori. Contestarea nu îşi poate avea sursa decât în această spaimă, a pierderii identităţilor colective.

E adevărat, aceste procese de globalizare stârnesc reacţii şi în ţările care susţin aceste procese. La Seattle, de pildă, la forum-ul mondial de acum cinci ani, două zile miniştrii nu s-au putut reuni la conferinţă deoarece străzile au fost blocate de contestatari şi a trebuit să intervină poliţia. Iarăşi un paradox: se întâlnesc mai marii lumii să discute despre aranjarea lucrurilor, despre normele pe care să le propună societăţii zilelor noastre şi sunt împiedicaţi la modul acesta violent, aceeaşi reacţie are Praga în legătură cu NATO, aceeaşi reacţie are Moldova în clipa în care s-au întâlnit reprezentanţii Fondului Monetar. În mare, globalizarea, chiar dacă aduce prosperitate o aduce cu preţul pierderii unei anumite scheme axiologice, a unor puncte de repere ale colectivităţilor umane. De aceea, Kofi Anan a lansat un program de eticizare, de moralizare a acestor procese de globalizare. El a cerut o regândire de către marii actori economici ai scenei internaţionale a modalităţilor de a se implanta, de a intra în relaţie cu societăţi nepregătite pentru asimilarea acestor câştiguri ale globalizării şi mondializării.

Globalizarea îşi pune amprenta şi asupra modului în care se realizează viaţa politică a zilelor noastre. Modelul european este modelul politicii democratice, modelul în care oamenii liberi şi egali în faţa legii îşi aleg scenariul dezvoltării societăţii lor, liniile mari de conduită ale societăţii lor şi îşi aleg conducătorii şi atunci procesul acesta politic stă sub semnul supremaţiei legi; au state de drept care însoţesc invariabil afirmarea drepturilor şi libertăţilor cetăţeanului. De aici, ideea unui anumit consens asupra regulilor jocului politic, ideea că societatea trebuie să aibă o anumită stabilitate a evoluţiei sale economice. Dacă priviţi criteriile pe care le-a impus Uniunea Europeană la Copenhaga în 1993 de primire a noi membri în Uniune, îmi veţi da dreptate că prin aceste criterii de fapt se susţine, se promovează un model economic caracterizat prin stabilitate, prin ideea că aici pieţele au rolul reglator, că pârghiile de care dispune statul sunt din ce în ce mai reduse. Ideea statului social, care a făcut din Germania, din Europa Occidentală ceea ce a făcut, este astăzi căzută în desuetudine şi probabil primul puseu al globalismului trebuie să-l fi dat Reagan, doctrina Reagan din anii ’80, acel neoliberalism viguros şi care a fost preluat apoi - paradoxal, să vedem ce înseamnă univocitatea unui sistem de valori - de către

democraţi şi dus mai departe sub preşedinţia lui Bill Clinton, cu succesul pe care îl ştim: economia americană este în clipa de faţă cea pe care o ştim, cu indicii de performanţă care o clasează în fruntea puterilor economice ale lumii. În ultimă instanţă acesta este criteriul de judecare a viabilităţii istorice a unui sistem economic, social şi politic.

Anecdotic, este un scriitor care spune că în America trebuie să îndeplineşti două condiţii: să fii sănătos şi bun de lucru, pentru că într-o astfel de societate a liberalismului mai mult sau puţin deplin, aspecte de protecţie socială, de intervenţia statului, de ceea ce Europa a considerat întotdeauna că este bunul său, ideea de solidaritate, acest model nu mai este împărtăşit. S-a născut această idee că actorii statali îşi diminuează rolul, fluxurile acestea transnaţionale îl ocolesc sau îl eludează pur şi simplu. Ce mai poate reglementa statul în condiţiile în care General Motors sau altă întreprindere se instalează sau delocalizează? Daewoo, spre exemplu, în Franţa a produs o adevărată catastrofă în zona Lorenei pentru că a delocalizat, piaţa de muncă în Franţa este scumpă, chiar dacă Lorena este una din cele mai sărace al Franţei şi atunci Daewoo şi-a luat fabrica şi a dus-o în Irlanda unde forţa de muncă era mai ieftină. De aici ideea aceasta că armonizăm nu numai aspectele de politică economică, de schimburi financiare, ci armonizăm inclusiv modelele de viaţă socială - şi de aici al doilea element de rezistenţă la procesele de globalizare după cele care ţin de identitatea colectivă. Schimburile acestea sunt greu de conceput fără un limbaj, fără un mijloc de comunicare universal. Aceasta face ca limbile care substanţializează specificul cultural al unui popor să cedeze faţă de o singură limbă, care este limba engleză în clipa de faţă. Poţi împărtăşi ideea lui Romano Prodi, care spune "ce frumoasă va fi această Europă a noastră când fiecare dintre noi va şti că aparţine unei minorităţi", atunci nu va mai fi nici o sursă a învrăjbirilor, căci nu va mai fi ideea inegalităţii dintre naţiuni. E clar că Europa evoluează în acest sens al considerării fiecăreia dintre colectivităţile, comunităţile de identificare ca o minoritate. Această gestiune globală e o gestiune din perspectiva întregului, a acestor mari colectivităţi umane. Experienţa europeană însă mai învederează un lucru: acela că statul în ipostaza sa de personalizare a identităţii colective, pierzându-şi datorită mondializării şi globalizării o parte a atributelor sale, va trebui înlocuit cu un alt mecanism şi întrebarea e care va fi acest mecanism. Deja observăm cu toţii că aquis-ul comunitar ne pune mari probleme; el este, în fond, ansamblul reglementărilor valabile la scara Uniunii Europene. Şi toată lumea ştie - şi vom învăţa şi noi lucrul acesta - dreptul comunitar are preeminenţă faţă de dreptul

naţional . Mai mult decât atât, prin preluarea acestui drept comunitar în dreptul naţional, nici nu mai e nevoie de o instanţă care să îl aplice: judecătorul naţional devine, în acelaşi timp, judecător european. Distanţe de putere nu, capacitate de a da legi, nu, totul devine expresia unui joc al pieţii. Nici un reglator să nu existe aici? Ba da, pentru că economia de piaţă are legile ei foarte aspre care sunt legile contractului. Marea problemă va fi aceasta: să introducem ideea de contract în tot acest ansamblu de relaţii, de fluxuri care exprimă globalizarea. Conceptul care desemnează această nouă formulă de structurare a relaţiilor între feluriţii agenţi care participă la globalizare este acela de guvernanţă. Guvernanţa sintetizează această concepţie că pe un anumit spaţiu se pun anumite probleme. Acolo sunt implicaţi câţiva actori; acei actori să fie chemaţi să contracteze gestionarea activităţilor în zona respectivă. E o descentralizare, o coborâre a întregului proces de structurare a identificărilor colective la nivel de problemă. Dacă o companie transnaţională vrea să dezvolte Transilvania sau Oltenia sau Moldova, dispune de capacitatea de a fi un pol de creştere, de susţinere a dezvoltării economice în acea zonă, ea atrage administraţii publice, organizaţii cetăţeneşti, grupuri de iniţiativă, pe toţi cei interesaţi în dezvoltarea acelui pol de creştere. Odată realizată această interacţiune a factorilor interesaţi, acest contract, centrul de atenţie se deplasează spre altă zonă, în nici un caz autorităţi centrale sau supranaţionale nu mai au de ce să intervină. Chiar şi la nivelul Europei este deja, datorită principiului subsidiarităţii, această tendinţă ca Bruxelles-ul să nu mai rezolve problemele nu ştiu cărei ţări sau zone, în virtutea principiului subsidiarităţii autorităţi de rang înalt intervin în domenii particulare numai dacă acolo o regiune, un stat nu poate rezolva singur problema. De aceea, de pildă, cantitatea acquis-ului comunitar a scăzut în ultimii ani după Tratatul de la Amsterdam din ’97 când s-a spus foarte clar: Comisia Europeană să înceteze cu aceste directive în care de la priză până la compoziţia şoselei, totul era reglementat. Lăsăm fiecare agent să-şi manifeste iniţiativa în a converge spre o Europă caracterizată de anumiţi parametri calitativi şi mai puţin de ordin cantitativ. Aceasta înseamnă pierderea unor atribute ale statului, atributelor de suveranitate şi acesta este cel mai masiv atac la modernitate. După cum spuneam, conceptul de suveranitate substanţializează gândirea politică pe care o aduce modernitatea. Ce instanţe pot interveni în acest caz? Lectura postmodernă, oricât ar fi de hulită, de criticată, spune mult despre această evoluţie viitoare a lucrurilor, această autonomie încredinţată părţii mici a întregului, după faimoasa formulă “Small is beautiful” (“Micul este minunat”) ne îndeamnă la fragmentare, la parcelare, la destructurare în ultimă instanţă. Va

fi o lume - spun unii autori - a adhocraţiei, se vor naşte structuri de putere în funcţie de ceea ce Putnam numeşte capital social: de cât ne vom da seama noi că avem o problemă şi trebuie să o soluţionăm împreună, se va structura un centru de putere, care va gestiona rezolvarea problemei respective, după care aceste relaţii se vor desface şi vor intra în alte compoziţii. Una dintre ideile care este foarte dezvoltată în clipa de faţă de către o întreagă şcoală engleză cu Othweiler, cu Martin Shaw (cărţile lor de altfel apărute în ultimii doi ani se bucură de un mare success) pentru că, spun ei, în felul acesta, prin renunţarea la structurile centralizatoare, la ceea ce ne-a învăţat modernitatea că înseamnă solidaritate, va ceda locul la ceea ce Martin Shaw numeşte societate civilă globală. Oamenii se vor lega de cine vor dori ei, cum vor dori şi pe ce amplitudine a relaţiei vor dori, o resubiectivizare a individului în buna tradiţie a antichităţii, o lepădare de tot ce înseamnă piedici în calea realizării personalităţii lui ca persoană, ca identitate de sine stătătoare. În acest caz, această etică a responsabilităţii de care vorbea Jonas va face ca fiecare om să se lege de semenul său sub semnul acestei responsabilităţi, dorinţe de a soluţiona împreună problemele concrete pe care le au. Ce înseamnă de fapt aceasta din punctul de vedere al ideologiei? Ideologia ca partis pris a însemnat promovarea interesului grupului mare şi s-a vrut întotdeauna un factor de universalizare a condiţiei noastre şi de fapt probabil ca şi religiile, şi ea a fost antrenată în acest proces de globalizare, probabil primele forme de globalizare ele să le fi reprezentat. În acest caz nici ideologiile mari nu îşi mai găsesc suporturile şi revenim la elementul de legătură universală pe care în plan moral ni l-a dat religia, iar în plan politic, ni-l va da această nouă religie, cum spune Adrian Năstase, a drepturilor omului, religia secolului XXI, cu precepte fundamentale, generale, decalog, care să ghideze toate conduitele noastre. Aş spune că este în spiritul lui Kant, este o construcţie teoretică extrem de ambiţioasă, extrem de generoasă, dar cred prea puţin suportată de realitate. Trebuie să fim totuşi conştienţi că în această lume e mult necaz, e multă mizerie şi că ideea aceasta de solidaritate născută dintr-un om care şi-a rezolvat toate problemele vieţii şi acum se consacră fericirii şi binelui colectiv nu este suportată de realitate. Revin la lectura realistă şi a relaţiilor internaţionale, dar şi a celor sociale în general, relaţiile acestea sunt guvernate de ceea ce pot fi principiile raporturilor de forţe şi de aceea cred că accesele acestea de globalizare şi mondializare se cer supuse raţiunii, analizate, prinse într-un mecanism raţional, stăpânite într-un anume fel, pentru că altfel riscăm ca acest produs al modernităţii care este ştiinţa, tehnologia să devină ucenicul vrăjitor pe care nu îl mai putem stăpâni. Este însă adevărat că din aceeaşi

perspectivă realistă trebuie să constatăm un alt proces. Probabil Martin Shaw are dreptate atunci când vorbeşte de societate civilă globală şi probabil că ne vom simţi din ce în ce mai mult legaţi la scară planetară unii de alţii - probabil internetul, sateliţii, televiziunea să contribuie la această apropiere. Însă deocamdată eu constat altceva, că marile colectivităţi, marile comunităţi de identificare, popoarele şi naţiunile tind să-şi păstreze această identitate în spaţiul cultural. Economic desigur că ne dorim cu toţii, prin binefacerile acestei revoluţii ştiinţifice şi tehnice aflate chiar pe la a cincea generaţie, cultural însă procesele de identificare nu vor fi dislocate atât de repede. Mă gândesc la faptul că o cultură este totuşi un întreg şi că factorii aceştia de identificare culturală vor fi mai puternici şi vor asimila, vor da un veşmânt propriu acestor exigenţe ale globalizării şi mondializării. Sigur, vom lucra toţi cu computere, dar am această senzaţie că limbajul utilizat în exploatarea lui va fi nu numai englezesc, va fi şi românesc; de altfel nemţii, francezii, ţări cu anumită forţă a identităţii colective şi care au născut naţionalismele în Europa nu folosesc limba engleză. Mă gândesc că procesele acestea ne vor obliga şi pe noi să participăm la aceste schimburi cu ceea ce economia de piaţă ne va face competitivi, cerinţele economiei de piaţă ne vor face competitivi.

Este un autor la care eu ţin foarte mult, ne şi leagă relaţii personale de apreciere, este Pierre Hasner de la Paris; el a condus multă vreme Institutul de Ştiinţe Politice din Paris şi cam douăzeci de generaţii de politologi din Franţa s-au format sub forţa gândirii lui, este de origine română, a plecat din ţară când avea 14 ani. El are această teorie: în faţa proceselor de globalizare şi mondializare va conta foarte mult vitalitatea naţiunii, capacitatea ei de a-şi afirma identitatea, de a oferi în acest schimb liber de valori ceea ce au ele mai bun. Şi aşa s-a născut această idee hazlie într-un fel - că dacă noi vom fi caracterizaţi de sarmalele cu mămăliguţă şi aceasta va fi sursa noastră de competitivitate sau forţa ieşirii noastre competitive în lume, atunci 22 de milioane de români vor face sarmale cu mămăliguţă, dar să avem grijă că va trebui să le facem la nişte performanţe calitative deosebite. Aici se întâmplă paradoxul, paranoia, ceea ce se leagă de globalizare. Într-una din reuniunile pe care le-am avut, un coleg de-al meu a venit cu o pastă de dinţi Colgate, firmă americană, pasta făcută în Brazilia, hârtia în România, învelişul în China - asta este globalizarea, toţi participă cu ceva, ce ştiu să facă mai bine. Am aici o listă, un studiu pe care îl face Serviciul de Informaţii al SUA, sunt nişte global trends, analizează perspectivele dezvoltării pe 10-15 ani. Au făcut o astfel de prognoză pentru anul 2010 şi au corectat-o şi în această corecţie spune cam ce dă

fiecare dintre ţări în aceste schimburi mai mult decât alţii. Va trebui să ne gândim la această vitalitate, să o căutăm în noi înşine, să vedem la ce suntem buni ca popor, ca naţiune, o vitalitate care se manifestă o dată pe secol sună foarte frumos. Mulţi dintre dvs ştiţi cât de mult am ţinut la Blaga, ce mult am fost de legat de reuniunile care l-au cinstit la Sebeş ani de zile, însă boicotul istoriei de care vorbeşte el, faptul că ne-am retras, ne-am cântat doina, ne-am cultivat grâul şi mălaiul şi oaia în spaţiul mioritic ne scoate din cursă, acum nu mai este loc de întors, hora ne-a prins pe toţi la scară planetară şi trebuie să jucăm în această horă pe melodia la care poate punem şi noi, pe struna la care poate ne aducem şi noi contribuţia. Trebuie să ne descoperim aceste resurse de creativitate, printr-un efort de consensualitate mai serios, nici această ieşire o dată la o sută de ani, dar nici această pierdere în mărunţişuri cotidiene, pentru că globalizarea este aidoma unui val de şapte metri, dacă îl vezi de la distanţă, îi previzionezi forţa, te poţi adapta. Dacă închizi ochii, te striveşte, acesta este mesajul pe care l-am putea găsi în Blaga, ideea că trebuie să fim noi înşine ca popor, ca naţiune.

Discuţii:

Întrebare: Ce atitudine ne impune globalizarea? Este vorba de adaptare, învăţare şi o socializare la o nouă formă şi la noi structuri?

Liviu Zăpârţan: Globalizarea impune un nou tip de socializare, socializarea în dublu sens, de prindere a insului în nişte structuri ale societăţii şi în acelaşi timp de intrare a societăţii în sufletul omului. Sigur că da, este clar că globalizarea şi mondializarea, dacă ne schimbă modul de a fi, trebuie să ne schimbe şi modul de a gândi, de a ne forma.

De exemplu, în economie, în virtutea legilor economice, vrând-nevrând, trebuie să te adaptezi mecanismului concurenţial, devii sau piaţă de desfacere sau furnizor de mărfuri, servicii. Sunt numai două posibilităţi în economia de piaţă şi asta sigur că te obligă să adaptezi cadrul legislativ, etc. Şi aici, în procesul acesta de restructurare în zona centrală, est-europeană, unii s-au mişcat mai repede, au avut inteligenţa aceasta colectivă să priceapă care este sensul, încotro merge această Europă. Noi am avut alte probleme, a trebuit să ne căutăm dosarele, părinţii, moşii, strămoşii, reziduuri comuniste, cine-i mama, cine-i tata; în America nu te întreabă nimeni cine-i mama, cine-i tata, te întreabă ce ştii să faci. Noi n-am întrebat asta şi nici nu ne-am chinuit să facem ca noua generaţie să fie structural pregătită pentru acest lucru.

Convingerea mea este că suntem un popor cu resurse de creativitate uriaşă, trebuie să ne coagulăm resursele în acest sens, chiar dacă asta naşte naţionalism.

Onufrie Vinţeler: Când am aflat titlul acestei conferinţe, m-a interesat pentru că în calitate de lingvist are loc o internaţionalizare a lexicului nu numai la noi, ci în general. Probabil că unii au participat la lansarea unui dicţionar de acum câteva luni, unde se discuta foarte mult tocmai această problemă a internaţionalizării lexicului şi eu vreau să vă pun o întrebare. Aţi folosit aici "globalizare", "internaţionalizare", "mondializare" - le consideraţi sinonime perfecte, este aici o sinonimie totală sau numai o sinonimie parţială, pe de o parte, pe de altă parte aţi folosit "planetar", dar "planetarizare" nu aţi folosit. Intră şi acest termen în seria sinonimică sau nu? La aceşti componenţi ai acestei serii sinonimice am putea adăuga şi alţii locali sau naţionali?

Liviu Zăpârţan: Chiar când am început povestea, am început-o cu această distincţie între termeni. Nu sunt sinonimi şi chiar spuneam că în ciuda faptului că "globalizarea" o folosesc mai mult englezii, literatura anglo-saxonă, "mondializare", literatura francofonă, distingând-o de "internaţional" care înseamnă tot ceea ce iese peste o anumită graniţă, astăzi a mondializa este o opţiune pe care am constatat-o. Limbajul este o convenţie, sigur, consolidată de istorie, dar având în vedere că e şi problema nouă şi termenii sunt introduşi pentru a desemna nişte procese noi, eu am propus această distincţie: "mondializare" pentru procese care cuprind întreaga lume, "globalizarea" însemnând şi consecinţele acestor procese. Într-adevăr, nu am zis "planetarizare" pentru că aveam nevoie de termenul "planetar" pentru suportul a ceea ce se întâmplă.

Întrebare: Aş dori să îl rog pe dl profesor dacă poate argumenta în ce măsură sunt implicate religiile în această mondializare şi dacă este vreo temere a vreunei religii că va pierde terenul. Şi doi, l-aş ruga să comenteze o afirmaţie a Coreei de Nord din seara trecută sau acum două seri de pe postul de televiziune :"Vom lupta până vom vedea toată America în flăcări".

Liviu Zăpârţan: Nu sunt un priceput în problematica religiilor; câteva lucruri ştiu; ştiu că "catolicus" înseamnă universal şi că prin natură această biserică tinde la a se universaliza şi a şi făcut-o. Este de altfel o lucrare foarte atrăgătoare referitoare la procesele de mondializare pentru că afirmă că aceste procese au început în 1492, când, prin navele lui Columb, s-a dus pe teritoriul Americii religia catolică. Dacă religiile au rol în procesul de mondializare, aţi putut remarca faptul că în explicarea pe care am dat-o eu lucrurilor, accentul cade pe procesele economice şi sociale, pe consecinţele lor politice cu impregnul cultural, cu intervenţia factorului

cultural. Religia, fără îndoială, componentă de bază a oricărei culturi - toată lumea ştie ce rol au avut religiile în procesul de identificare colectivă, şi în spaţiul românesc ortodoxia este considerată instanţa care la un moment dat a păstrat fiinţa noastră naţională -mai degrabă cred deci că religiile, din ceea ce văd din lectura lui ? şi alte lecturi pe relaţiile internaţionale de astăzi, religiile sunt mai degrabă un factor de identificare colectivă, un factor care frânează această globalizare sau poate să-i fie indiferentă. Eu nu văd o relaţie absolut necesară între globalizarea economică, politică şi cea religioasă.

Cât priveşte poziţia Coreei, aici putem discuta asupra faptului pe care l-am pomenit, economia unei intervenţii, sigur că ar trebui să trec peste această idee. Globalizarea şi mondializarea vor solicita un concert politic, aşa cum a fost concertul European în urma Congresului de la Viena din 1815, care a asigurat pacea Europei timp de 100 de ani şi cred că va fi un astfel de concert, de astă dată al marilor puteri. Aici e o întreagă teorie - care este condiţia optimă a lumii de astăzi în ce priveşte numărul de superputeri care să se înţeleagă asupra gospodăririi, gestionării scenei internaţionale a lumii de azi. Toată lumea spune o superputere, nu, StateleUnite, atunci când se ipostaziază în această calitate de unică putere, riscă să aibă de cealaltă parte restul lumii. Atunci ideea este că ar trebui stimulată o altă superputere şi e clar că acest nou pol este Uniunea Europeană; din punct de vedere economic ea este o solidarizare pentru a face faţă acestor procese de gestionare economică în faţa a ceea ce se întâmplă. Ea însă are un mare deficit, nu are identitate politică, este Uniune Europeană; acum, dacă urmăriţi actualitatea, Convenţia îşi propune să vorbească despre statele unite ale Europei, în perspectiva unui nou tratat şi se vorbeşte chiar despre proiectul german de instituire a preşedinţiei, respectiv a unei preşedinţii bicefale, un preşedinte al Comisiei Europene şi un preşedinte al Consiliului de Miniştri care să asigure această gestiune politică, care înseamnă în primul rând politică externă şi de securitate greu de realizat; experienţa din Iugoslavia dovedeşte că acest pol numit Uniunea Europeană nu funcţionează pe acestă coordonată. Sunt orgoliile celor mari din Uniune, a Germaniei, sunt tendinţele dintotdeauna ale Angliei, naţionalismul este de fapt consecinţa ideii liberale că “sunt stăpânul corpului meu”, idee de la 1215; ei au spus regelui lor “ne îngrijim noi corpul nostru şi mai trebuie să punem în lucru şi nişte drepturi şi libertăţi de bază”-

“magna charta libertatum”. Este deci în tradiţia acestui popor să ceară mereu o clauză, opting out; Anglia n-a venit la euro, dar va veni, pentru că toate schimburile ei sunt aici şi apoi marea previziune a lui Churchill, să dizolvăm

Comunitatea Europeană în sfera noastră de interese aşa cum se dizolvă o bucăţică de zahăr într-o ceaşcă de ceai nu s-a împlinit şi Europa se construieşte aşa cum se construieşte, dar sunt convins că încet, încet, va fi al doilea pol de putere. Dar o lume bipolară este, aşa cum zice H. Kissinger, o lume fără fantezie. Or lumea globalizării e o lume a fanteziilor, lumea producţiilor inclusiv politice şi atunci se stimulează un al treilea pol de putere. Observaţi vă rog cât de grijulii sunt marile puteri cu Rusia (consolidarea democraţiei), de la judecăţi foarte aspre legate de faptul că Rusia e un stat mafiot, acum expresiile sunt din ce în ce mai blânde, au început investiţiile către Rusia. Rusia are un ritm de creştere extraordinar, cel puţin aşa zic serviciile de informaţii ale Statelor Unite – deci poate fi un al treilea pol. Se întâmplă însă un lucru - nimeni nu s-a aşteptat la acea soluţie mixtă a Chinei. China reproduce acum soluţia germană din anii ' 50 a economiei sociale de piaţă. Sigur, o face experimental, dar funcţionează şi deja China are ritmuri de creştere impresionante. Toate mărturiile despre ce se întâmplă acolo sunt în acest sens; vreau să vă spun că după vizita pe care a făcut-o primul ministru luxemburghez în acea zonă industrială, el care este unul dintre guvernatorii Fondului Monetar Internaţional şi a Băncii Mondiale, a spus clar: în următorii 50 de ani yuanul va fi moneda de bază a lumii şi nu euro sau dolarul.

Dincolo de exuberanţa cu care se priveşte această experienţă, există deja un concern de trei-patru puteri care vor gestiona aceste relaţii. De altfel, după părerea mea în ziua de azi să mai faci război, să te mai joci cu armele e un lux pe care Rusia de exemplu nu şi-l poate permite. A face război în condiţiile globalizării, când totul se judecă prin performanţa economică e un lux, europenii nu şi-au putut permite în Iugoslavia, dincolo de orgolii politice, fiindcă şi-au dat seama de tragedie; au trebuit să intervină Statele Unite, singura superputere care îşi mai poate permite luxul să facă război. Îl face în numele valorilor democratice şi impresia mea este că pungile acestea de criză, Afghanistan, Nicaragua, Somalia, aşa vor fi gestionate, aceste superputeri, astăzi Statele Unite, dar mâine Europa, China, nu îşi vor mai permite luxul acestor surse de criză locală şi vor interveni masiv în rezolvarea lor pe orice căi. De aceea cred că ceea ce fac acum coreenii, ceea ce face şi Irakul, pentru mine este clar că va fi intervenţie, sigur, nu s-a găsit încă formula ideologică, dar doctrina este, este doctrina dreptului de ingerinţă umanitară, este doctrina intervenţiei licite; Europa are misiunile de tip Petersberg care înseamnă peace making, faci pacea şi o păstrezi cu orice preţ acolo, pui soldaţi, sigur, costă, dar lumea nu îşi va mai îngădui să păstreze aceste pungi conflictuale şi va interveni în soluţionarea lor.

Întrebare: Plec de la remarca următoare: relaţii între oameni şi naţie au existat din tot timpul, există şi acum la fel, şi atunci v-aş întreba ce anume mai precis se globalizează. Şi am înţeles din câte aţi spus dvs că prin fenomenul de globalizare se merge către o orientare a persoanei către sine. Totuşi în final ne aduceaţi în vedere că fiecare naţie, ca întreg, deci ca o colectivitate formată din mai multe individualităţi va trebui să contribuie într-un fel sau altul la ceea ce va fi, în finalul globalizării, o structură, formată pe anumite valori. V-aş întreba acum cum se va analiza contribuţia fiecărei naţii şi mai ales care sunt criteriile de analiză - aţi dat de înţeles că ar putea fi superputerile, dar în acest caz unde ar fi teoria contractuală de care spuneaţi sau drepturile omului?

Liviu Zăpârţan: Poate nu am pus eu un accent suficient de tare pe premisa acestei intervenţii. pentru mine globalizarea este un proces obiectiv, deci ea se întâmplă, multiplicarea fluxurilor la scară planetară se întâmplă, vrem sau nu vrem şi vrem pentru că aduce bunăstare. Aduce şi efecte perverse, fără îndoială. În Le monde, de pildă, era o caricatură nu de mult: un oarecare domn cu joben trece pe lângă un cerşetor, ieşea de la conferinţa despre globalizare şi îi spune cerşetorului: "Linişteşte-te, nu te agita, nu face scandal, globalizăm şi sărăcia". Unul din efecte este acesta, cine nu rezistă, cine nu se încadrează în hora competiţiei, dacă e sărac, devine şi mai sărac, asta e premisa întregii intervenţii pe care am avut-o în faţa dvs. Putem discuta asupra impregnului ideologic al acestui model de liberalism, care în faţa lecturii postmoderne se corectează, dar eu am pus în discuţie mai ales aspectele care ţin de reacţia la procesele de globalizare, ideologic fiind marcată de identităţile collective; fiecare răspundemla sfidările lumii de astăzi în felul nostru. Este clar că un mecanism unic, cu reguli unice, va determina şi o apropiere a comportamentelor noastre. Dl profesor vorbea despre internaţionalizarea limbajului - nici nu m-am gândit la asta. Legea Pruteanu atunci s-ar justifica. Şi vreau să vă spun că cu ani în urmă, francezii au adoptat şi ei o asemenea lege petru că se săturaseră de anglicanisme, de pătrunderea termenilor englezeşti. Nu este însă mai puţin adevărat că cel ce a creat realitatea, crează şi limbajul.

Ioan-Vasile Leb: Îi mulţumesc domnului profesor şi dlui Sandu Frunză pentru tema abordată în seara aceasta fiindcă este foarte clar că ne priveşte pe toţi. Poate că ar trebui extinsă la discuţia a doi termeni, globalizare-polarizare, fiindcă globalizarea ca atare aduce ceea ce spunea şi dl profesor, polarizarea: cei bogaţi se îmbogăţesc şi mai tare, cei săraci se sărăcesc şi mai mult. Este ceea ce face ca societăţile foarte conştiente să-şi ridice vocea împotriva acestui

proces, fără a nega necesitatea globalizării. În acest context aş aminti o conferinţă la care am participat prin iunie tocmai la Roma, fiindcă se dă impresia uneori că globalizarea aceasta priveşte doar sistemul puterii şi sistemul economic. Or religiile ca atare sunt cele care trebuie să aibă grijă de coordonata spirituala. De aceea s-au ţinut în lume foarte multe conferinţe tocmai pe tema aceasta şi însuşi consiliul ecumenic al bisericilor a lansat o lozincă foarte puternică preluată şi de Biserica Romano-Catolică, aceea să se dea un suflet Europei, omul să nu rămână la nivelul de unealtă, de individ, ci să i se descopere şi redescopere personalitatea, identitatea, ceea ce înseamnă persoana ca atare, lucru care este accentuat foarte tare în Biserica Ortodoxă. Aş spune că termenul de catolic vine de la "cata olon"(?), este un cuvânt de origine grecească contopit, două cuvinte unul lângă celălalt şi aş mai spune că biserica Greciei se numeşte pe sine actualmente "ii catoliki eclesiastis eladum", adică Biserica Ortodoxă este şi ea Biserică Catolică în sensul de învăţătura cea adevărată, dar asta este o altă discuţie. Religiile ca atare pot constitui un pas pentru regăsirea adevăratului sens, sensului integral al lumii. Exemple pentru aceasta aş avea destul de multe, pentru că s-au întrunit religiile în destul de multe locuri şi timpuri tocmai pentru a dezbate acest element. Ar trebui ca cei care se ocupă de problemele acestea să aibă în vedere o integrare a elementului religios în discuţia referitoare la globalizare. Sigur că economicul a premers, el este şi matricea pe care s-a constituit Uniunea Europeană şi s-a pornit apoi şi globalizarea. Însă tocmai la un moment dat s-a uitat această dimensiune, iar religiilor le-a revenit şi le revine sarcina de a readuce la valorile umane integrale.

O întrebare pentru dl profesor legată de joben şi de o întâmplare pe care am tr-it-o eu prin anii'70 în Germania. Tot aşa, la o discuţie importantă un african a început să critice foarte puternic amestecul puterilor europene, americane, a civilizaţiei europene în ţările africane şi celelalte, distrugând cultura şi civilizaţia proprie. La un moment dat, un german se înfurie şi îi spune "lasă-mă, domnule, în pace, că dumneata ai coborât acum din copac". Şi el îi răspunde "da, domnule, însă am coborât cu mercedes-ul". Este un exemplu extraordinar al impactului care a avut loc în perioada respectivă. Globalizarea este de fapt o reluare a discuţiei dinainte şi anume - aţi spus dvs că se încearcă o restructurare şi o pierdere a unui singur pol conducător, o descentralizare şi totuşi aceasta se poate realiza, dar nu ajungem că prin globalizare marii mastodonţi industriali, câţiva îşi vor supune întreaga lume şi atunci democraţie şi drepturile omului şi valorile umane sunt cu totul şi cu totul în altă parte.

Liviu Zăpârţan: Mă gândeam în numele prieteniei care mă leagă de Sfinţia sa să glumesc

în legătură cu destinul religiilor şi am avut un moment de teamă, fiindcă aş fi vrut să întreb, e de conceput ca servitorii Majestăţii Sale Regina Angliei să fie cetăţeni ai Europei şi să asculte de preşedintele Franţei sau urmaşii revoluţionarilor francezi să cânte imnul marşului de la Buckingham. Politiceşte, suntem iconoclaşti - guvernul român a spus dacă intrăm în Uniunea Europeană şi Convenţia îşi pune în minte să schimbe Constituţia Europei şi să schimbe regimul politic, noi suntem pentru federaţie.

Ioan Chirilă: Atunci cînd vorbim de globalizare, nu avem dreptul să cantonăm discursul strict în limitele creştinismului, datorită faptului că acest concept priveşte panoplia integrală de religii şi atunci aici ar trebui să vorbim de un nivel teoretic al globalizării în planul vieţii religioase, putem vorbi doar într-un segment al dialogului inter-religios care se mai poartă în unele locuri. Însă globalizarea trebuie sesizată în planul religios în toate direcţiile sintetice, holistice de manifestare religioasă. Şi atunci aici apar teoretizările de nuanţă subiectivă care introduc conotaţii sau abordări confesionale şi se întinde prea mult discuţia, pentru că termenul de globalizare rămâne ideologie, ca să răspundem efectiv la titlu,atâta vreme cât nu îşi realizează obiectiv dimensiunile planetare. Or câtă vreme este UE sau SUA sau altele nu putem vorbi de o globalizare decât ca deziderat, ca subiect sau ca ţintă şi atunci până nu se trece de această polaritate - să zic numai de doi factori, UE şi SUA - pot să zic deocamdată globalizarea este aptă unei ideologizări, este o idee, nu este un fapt.

Liviu Zăpârţan: Aici v-aş contrazice puţin, fiindcă din datele mele rezultă că aceste procese de globalizare sunt într-adevăr planetare în clipa de faţă.

Ioan Chirilă: Pe unele segmente care nu implică calitatea relaţiilor. Pentru că relaţia nu se exprimă doar la nivelul timbrului economic, ca să fie definit integral conceptul de relaţie.

Liviu Zăpârţan: Da,este adevărat, şi nici regulile nu sunt de toată lumea acceptate, ca dovadă poziţia la Organizaţia Mondială de Comerţ.

IC: Totul devine atît de politizat încît se poate pune întrebarea ce facem cu UE, ce se întâmplă cu partidele politice?

Liviu Zăpârţan: De fapt în Parlamentul european se stă pe partide, nu se stă pe naţiuni, ci pe grupuri politice. Eu ţin foarte mult la această idee: globalizarea se face obiectiv, ca proces şi interpretarea, acceptarea-neacceptarea. Eu nu sunt partizanul acesteia, eu constat.

Întrebare: Aş vrea să fac o precizare din punctul meu de vedere în legătură cu posibilitatea religiilor de a contribui într-un anumit fel la procesul globalizării. Cred că da, şi această contribuţie po văd în două planuri - într-unul care după părerea mea trebuie considerat

dezirabil, acela al sprijinirii mişcării ecumenice, bineînţeles păstrând ceea ce poate să fie numit specificul valorii sub aspect axiologic al fiecărei religii. În sensul acesta, religiile, fiecare în felul ei şi în măsura în care este în stare, ar putea chiar să instituie prin dialogul lor un forum care să monitorizeze mai sever procesul globalizării, dată fiind şi autoritatea, prestigiul de care se bucură tema providenţei în fiecare dintre religiile şi credinţele despre care am putea discuta. Al doilea plan este unul indezirabil, pe care fiecare dintre religiile mai importante, îl pune în joc din surse fundamentaliste sau de exacerbare a dogmelor, a învăţăturilor pe care le abordează şi pe care le propovăduiesc. Aşa încât o religie la ora actuală poate să joace unul din aceste roluri, de preferat ar fi să se gândească şi să se oprească la primul.

O întrebare: putem răspunde cu da sau nu: globalizarea, fie că o numim globalizare, mondializare, dar prin care înţelegem această structură care să se caracterizeze şi prin completitudinea domeniilor pe care le cuprinde în noua structură mondială, va însemna sau nu un mare prejudiciu pentru asigurarea democraţiei autentice la nivel de comunitate şi individual? Dacă da, aş vrea eventual câteva repere în care s-ar putea materializa acest prejudiciu.

Liviu Zăpârţan: Cred că da, pentru că decizia tehnică, decizia de eficienţă economică nu se pune la vot.

Onufrie Vinţeler: Eu cred că ni s-a prezentat aici un tort de probleme. Cred că în continuare va trebui să luăm fiecare blat, fiecare strat, s-au discutat prea multe probleme dar nu a fost aprofundată nici una. În al doilea rând, aţi vorbit aici despre creativitate, trebuie să amintesc un citat din Blaga care în urmă cu şase sau şapte decenii spunea "Din orice colţ al lumii poţi să vorbeşti omenirii", deci Blaga se gândea atunci la ceva foarte important.